

Муниципальное образование «Закаменский район»
Муниципальное казенное учреждение
«Закаменское районное управление образования»
Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
"Ехэ – Цакирская средняя общеобразовательная школа"

«Рассмотрено»
на заседании МО учителей
начального цикла
Олуцаг /Банзарханова О.В./
Протокол № 1
от «29» 08 2017г.

«Согласовано»
Заместитель директора школы
по УВР
Цырендоржиева /Цырендоржиева О.М./
«30» 08 2017
г.

«Утверждено»
директор школы
Тубшинова /Б.Ц. Тубшинова /
Приказ № 57
от «31» августа 2017г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по родной литературе

Автор учебника: С. Ц. Содномов, С.Д. Цыденова
Класс: 4
Количество часов: 68
Учитель: Соктоева Дэнсэма Мункожаргаловна

Ехэ – Цакир

2017

Тайлбари бэшэг

4 классай түрэлхи хэлэ үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулхан баримта
бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- - Закон Российской Федерации» Об образовании" ФЗ РФ № 273 от 29.12.2012 г.;
- Закон Республики Бурятия "Об образовании" № 240-V от 13.12.2013 г.;
- Приказ Минобрнауки «Об утверждении и введении в действие федерального образовательного стандарта начального общего образования» № 373 от 06.10.2009;
- Приказа Минобрнауки РФ от 26 ноября 2010 г. № 1241 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 6 октября 2009 г. N 373;
- «О плане действий по модернизации общего образования на 2011 - 2015 гг.» (распоряжение Правительства РФ от 07.09. 2010 г. № 1507-р);
- Примерная основная образовательная программа начального общего образования, одобренной решением федерального учебно-методического центра (протокол № 1/15 от 08.04. 2015 г.);
- Приказ Минобрнауки РФ от 26.01. 2016 г. № 38 «О внесении изменений в федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования, утвержденный Минобрнауки РФ от 31.03. 2014 г. № 253»;
- Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 29.12. 2010 г. № 189«Об утверждении СанПиН 2.4.2.2821-10 "Санитарноэпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях»;
- Устав МАОУ Ехэ-Цакирская СОШ» постановление МО «Закаменский район» № 179 от 23.12.2015г.;
- «Основная образовательная программа начального общего образования МБОУ Ехэ-Цакирская СОШ» на 2015-2016 учебный год» Приказ МБОУ «Закаменская СОШ» от 31.08.2015 г.;
- Положение о рабочей программе ФГОС НОО по учебному предмету (курсу) педагога от 27.01.2016 г. № 5;
- Приказ МАОУ «Ехэ- Цакирская СОШ» по школе от 31 августа 2016 года «Об утверждении учебного плана школы на 2016-2017 учебный год».

Ямаршье арадай хэлэн өөрэ байдалаараа, нийтэ үүргээрээ онсо удхатай.Хэлэн гээшэ хүнүүдэй хоорондоо харилсаха,бэе бээдээ нүлөөлхэ,эрдэм ухаа үзэхэ,ойлгожо абаха хэрэгсэл, арадай соёл болбосорол хадагалаад байһан гуламта, хүн бүхэнэй, арад бүхэнэй,өөрэ һанал бодол харуулһан түхэл болоно,тиихэдэ арад бүхэнэй уран зохёол түрэл хэлэн дээрэ бешэгдэнэ. Тиимэхээ хургуулида үзэгдэдэг предметүүд соошые хэлэн өөрын һууритай.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буряад хэлэн хадаа бүхэлийн нэгэ хубинь,нүгөөдэ шатада үзэгдэдэг буряад хэлэнтэй холбоотой. Дунда хургуулида буряад хэлэ үзэхэдөө һурагша бүхэн түрэл хэлэн дээрэ аргагүй һайнаар уншажа,зүбөөр бэшэжэ,сэбэр ульгамаар

хэлэжэ, хүнэй хэлэһые абаһаар хүнгэнөөр ойлгожо абаха шадабаритай, тиихэдэ буриад хэлэнэй теори мэдэхэ болоод гараха аргатай.

Эхин хургуулида үзэгдэхэ буриад хэлэн дунда хургуулиин буриад хэлэнэй удхатай тааруу, энлэ нэрлэгдэһэн шадабаринуудай үндэһэ һуури хүгжөөхэ уялгатай, тодорхойлбол, үхибүүн түрэлхи хэлэе мэдэхэ, буриад хэлэтэй буриад хүн гээшэб гэжэ бэеэ мэдэрхэ, хэлэлгэе хүгжөөхэ зорилготой.

Эхин хургуулида үзэгдэдэг буриад хэлэнэй *гол зорилго*: түрэл буриад хэлэн дээрэнэ бэшүүлжэ, уншуулжа, харилсуулжа хургаха; түрэлхи хэлэн гэһэн наукаатай танилсуулха.

Эхин классуудта түрэл хэлэ зааха *тодорхой зорилгонууд* гэхэдэ:

1. Хэлэн ухаан хоёрой хоорондо нягта холбоотой байдаг дээрэһээ үхибүүрые түрэл хэлэндэнэ хургахадаа. тэдэнэй ухаан бодолые хүгжөөхэ, баяжуулха.

2. Нурагша бүхэниие зүбөөр, уран гоёор, удхыень ойлгон уншаха дадалтай болгохо.

3. Түрэл арадай ёһо заншалнуудые болон сэсэн мэргэн хургаалнуудые ойлгуулха.

4. Эхэ орондоо, түрэхэн тоонто нютагтаа, түрэл хэлэндээ, арад зондоо, бэшэшье үндэһэтэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ.

5. Нурагшадаы аман хэлэлгые хэшээл бүхэндэ баяжуулангаа, тэдэниие эли тодоор, литературна хэлэн дээрэ хэлүүлжэ, һанал бодолыень алдуугүйгөөр, сэбэр гоёор бэшүүлжэ хургаха мэтэ.

Хэшээлдээ «Түрэлхи хэлэн» гэжэ ном ажалай дэбтэртэйнь барина.

Авторнууд: Содномов С.Ц., Шойжонова Д.Д., Бадмаева Д.Ц.Х.: 4-дэхи класста уншаха ном. Хоёр хубитай- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 2009 он; Буриад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

Энэ номой удха 2013 ондо зохёогдоһон «Буриад хургуулиин программанууд» дээрэ үндэһэлнэ (авторынь Р.С. Дылыкова). Эхин класста үзэгдэхэ буриад хэлэнэй шэнэ программа хадаа мүнөөнэй шэнэ ФГОС-ой эрилтэдэ харюусамаар зохёогдоһон байна.

Буриад хэлэнэй программа үхибүүдэй наһанда, хүгжэлтэдэнэ таарамжатайгаар зохёогдоһон байха. Эхин шатада шэнэ эрилтэнүүд табигдана. Тэдэ эрилтэнүүд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ гүрэн түрын харасын ондоо болоһониие харуулна. Тус программын гол шэглэлнүүд гээшэ хадаа иимэнүүд:

1. Уншаха шадабаритай болгохо.
2. Харилсаха шадабаритай болгохо

Нуралсалай жэл соо 52 час үгтэнэ.

1-дэхи четверть – 18 час

2-дохи четверть - 13час

3-дахи четверть – 21 час.

4- дэхи четверть - 16 час.

«Түрэлхи хэлэн» программын гол бүлэгүүд:

Түрэлхи хэлэн, түрэнхэн дайда – 5 час

Удха сэсэн аман зохёол, урда үеын хургаал захяал – 8 час

Россиин арадай онтохонууд – 5 час

Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд – 3 час

Уран шүлэгэй долгин дээрэ - 4 час

Литературна онтохонууд – 4час

Уран шүлэгэй долгин дээрэ – 2 час

Арадай баатар Гэсэр - 3 час

Сагаалган – 3 час

Уран шүлэгэй долгин дээрэ – 3 час

Буряад уран зохёолой эхи табигшад – 5 час

Баснинууд – 3 час

Уран зохоолшод ухибуудтэ -3 час

Дабталга – 2 час

Бага наһанай үхибүүдые эрдэм бэлигтэ хургаха, алишье талаһаа болбосорон хүгжөөхэ, ажабайдалай үргэн замда өөрынгөө арга боломжонуудые хэрэглэжэ шадаха хүсэд дүүрэн дадалнуудые олгуулха зорилготой нуралсалай системэ болоно.

Энэ нуралсалай гол зорилго хадаа үхибүүн бүхэниие хүгжөөн хургаха, тэдэнэй мэдэсэ, шадабари, дүй дүршэлнүүд хурагшадай хүгжөөлгын үндэһэ хуури боложо үгэхэ зэргэтэй.

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээе шудалжа, эрдэм мэдэсээе үргэдхэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээе мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээе, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Эхин хургуулиин шухалын шухала зорилго хадаа үхибүүдые хайнаар уншуулжа, зүбөөр хэлүүлжэ ба бэшүүлжэ хургаха; арадайнгаа аман уран зохёолдо, Эхэ орондоо,

түрэн тоонто нютагтаа, түрэлхи хэлэндээ, түрэл арад зондоо, бэшэшье яһатанда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; арад зонойнгоо хайн хайхан ёһо заншалнууд ба сэсэн мэргэн хугаалнуудые ойлгуулха г.м.

Дээрэ хэлэгдэһэн зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ хэлэнэй үүргэ сэгнэшэгүй.

Эхин шатын болон дунда хургуулиин эхин классуудта үзэгдэхэ буряад хэлэнэй программа *гол шухала гурбан бүлэгһөө* бүридэнэ:

1. Грамотада хургалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
2. Фонетикэ, лексикэ, грамматика ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.
3. Литературна уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Дээрэ хэлэгдэгшэ гурбан бүлэгүүд үзэгдэхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгэтэй тон нягта холбоотойгоор, тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ бэелүүлэгдэхэ болоно.

Нуралсалай түсэблэһэн дүнгүүд

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты)-өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно).

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- Багшатаяа хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- Хэшээлдээ юу хэһэнэ хойно хойноһоонь тоолохо;
- Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать)
- Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатаяа сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгаха;
- Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Оршон тойронише шудалха шадабари (познавательные УУД):

- Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгтэй үүргэ ойлгохо);
- Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнккдта харюу олохо;
- Багшатаяа болон нүхэдтээ хамта дүн гаргаха;
- Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схеиз, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- Текстын удха дамжуулха.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Өөрынгөө һанал бодол аман хэлэлгээр ,тиихэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
- Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо;

- Уран гоёор уншаха,хөөрэхэ;
- Классайнгаа үхибүүдтэй,багшатаяа яагаад ажалаа эмхидхэхэ,ямар журамууды сахиha тухайгаа элсэхэ;

• Хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдээ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха; ударидагшын, даабари, дүүргэгшын,бэшээшын г.м.

Түрэлхи хэлээр шадабари (предметные результаты):

- Багшын,нүхэдэйнгөө хөөрэхэн ,уншаһан текст хадуун абаха;
- Бүхэли үгөөр,зүбөөр,ойлгосотойгоор,уранаар уншаха;
- Текстын нэрын удха ойлгохо,үгтэһэн нэрэнүүд сооһоо текстын удхада таараха нэрэ шэлэхэ.

**4 классай түрэлхи хэлээр тематическа түсэб
Неделидэ - 2 час 2 полугойдэ 1 час, жэлэй 52 час.**

№	Хэшээлэй темэ	Количество часов
1	Буряад хэлэмнай. М. Чойбонов Сахижа ябая! Э. Манзанов. Байгал далай - манай баялиг. Байгалаа гамная! Д. Хобраков	1
2	Сэсэгэй үнэр. И. Калашников Гүлзөөргэнэ. Э. Дугаров Ой модоной аша туһа. А. Жамбалон	1
3	Ерээдүйн нарһад. А. Жамбалон Ой модоной аша туһа. А. Жамбалон	1
4	Ойн барабанша. Г. Дашабылов	1
5	Творческо ажал	1
6	Таабаринууд. Онһон үгэнүүд	1
7	Үрээлнүүд. Асуудалнууд болон даабаринууд	1
8	Буряад арадай онтохонууд Үнэгэнэй хани нүхэсэл	1
9	Гурбалдайн гурбан сэсэн	1
10	Шадамар Шалхагар хоёр	1
11	Ангуудай суглаан	1
12	Алтан сэсэг	1
13	Шалгалтын ажал	1
14	Эгэшэ Алёнушка ба дүү Иванушка	1
15	Уншалга шалгалга	1
16	Эрдэм номой аша туһа	1
17	Үнэгэн юундэ улаан бэ?	1
18	Могой хүн хоёр	1
19	Толгойтой һэн гү, али үгы һэн гү?	1
20	Үер	1
21	Хэзээдэш хэмээ бү алда	1
22	Баярмаагай одон. Д. Жалсараев Харгы. Ш-Х. Базарсадаев	1
23	Намар. К.Бальмонт Хюруу. Д-Х. Цынгүева	1
24	Намарай ольбон. Ш. Нимбуев Таряан. Б. Базарон Баян ургаса. Ш. Нимбуев	1
25	Шубуудай аян. Х.Намсараев Аянай шубуунай дуун. Б. Базарон	1

26	Эрэн гүрөөнэ эмээллэгшэ. Б. Абидуев	1
27	Туламтай шоно. Д. Дашинамаев	1
28	Зоригтой хоёр. Ц. Номтоев	1
29	Асуудалнууд болон даабаринууд	1
30	Үбэл. Ч-Р. Намжилов Түрүүшын саһан. Б. Гармажапов Саһаханууд. Г. Чимитов	1
31	Ёлко. Г. Чимитов Жабар үбгэн. Г. Чимитов Уншалга шалгалга.	1
32	Тэнгэришүүлэй хоорондохи дайн Баатарай газар дээрэ түрэлгэ Баатар бэеэ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо	1
33	Гэсэрэй гурбадахи һамган – Алма – Мэргэн хатан Гэсэр Орголи эрэн гүрөөһые, Шэрэм – Минаата хааниие, Абарга эсэн мангадхайе бута сохибо	1
34	Гэсэр Шара голой хаашуулые дараба Асуудалнууд болон даабаринууд	1
35	Сагаан һарын мэндэ амар! Ц. Батожапов Буряд Сагаалганай тобшоохон түүхэ. Сагаалганай магтаал. Ж. Юбухаев	1
36	Луу болон бусад амитадай арбан хоёр жэлдэ нэрээ үгэһэн тухай (хитад арадай онтохон)	1
37	Сагаалган. С. Хүбүүхэйн Шалгалтын ажал	1
38	Хабар. Д. Улзытуев Хабар. Н. Дамдинов	1
39	Эржэн. Э. Дугаров Хабсагай. М. Лермонтов	1
40	Хуһан. Ц. Номтоев Хуһахан. А. Уланов	1
41	Үншэдэй үхэл. Х. Намсараев	1
42	Хабарай үдэшэ. Б. Абидуев Һэргэг нойр. Ч. Цыдендамбаев	1
43	Үнэн зүрхэнэйм үгэ үрээл. Ц. Номтоев Алтан гартан. Ц. Номтоев	1
44	Ашата үбгэн. Ц. Номтоев	1

45	Талын бүргэд. Ж. Тумунов	1
46	Баабгайн хүбүүн. Г. Чимитов Үнэгэн шоно хоёр. Г. Чимитов	1
47	Үнэгэнэй хургуули. Э. Манзаров	1
48	«Барилдааша» Баабгай. Э. Манзаров	1
49	Арюухан хүбүүн. Ц-Д. Дамдинжапов	1
50	Мартамхай хонишон. Н. Дамдинов	1
51	Залхуу Шагдар. Ц-Б. Бадмаев	1
52	Жэл соо үзэнэноо дабталга	1

4. Багшын ба үхибүүдэй хэрэглэхэ литература:

5. Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
  6. Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1987.
  7. Д.Д. Дарижапова «Диктантнуудай ба изложенинүүдэй суглуулбари».
  8. С.Ц. Содномов «Диктантнуудай суглуулбари». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2006.
  9. В.Д. Патаева «Буряад уран найхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ, 1995
  10. Л.Д. Шагдаров «Буряад, ород оньһон, хошоо үгэнүүд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 1996.
  11. С.А. Ошорова «Буряад аман зохёол». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
  12. В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
  13. Б.Б. Лхасаранова «Буряад хэлэнэй орфоэпи». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
  14. Д.С. Базарсадаева «Булагай эхин». Агын хэблэлэй байшан, 2003.
  15. В.Б-Н. Намсарайн «Буряад онтохонууд». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
  16. В.Ш. Гулгаров «Буряад үльгэрнүүд» Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988. 17.С.Д. Бабуев «Магтаал,үрээл, соло». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1995.
  - 18.С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ,1992
  - 19.К.М. Черемисов «Ород- буряад словарь». Улаан – Үдэ, 1988.
  20. Ц.Б. Будаев «Оньһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
  21. Д.Д. Могоева «Тунатай болооб». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
  22. Д.Н. Сультимов «Гуталгүй гулабхаа». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл,1993.
  23. Д.Д. Ошоров «Сасуутан ». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл, 1988.
  24. У.Е. Мангутова «Сагаалганай наадан салгидаһаар...». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2007.
25. Д.Д. Ошоров «Табан хурган». Улаан – Үдэ: Бурядай номой хэблэл,1997.